

DŮSTOJNÍCI PRO HLINKOVU GARDU

OLDŘICH PEJS



PEJS, O.: Officers of Hlinka Guard, 1, 28, 2024, pp 29-48, Bratislava.

As a paramilitary organisation, the Hlinka Guard became an important force in autonomous Slovakia at the turn of 1938/1939, influencing local public life. They claimed to create the backbone of the defence system in Slovakia and did not hide its ambition to become the basis of Slovakia's own army. The Czechoslovak central military authorities in Prague intended to integrate the Hlinka Guard into the national conscription system (especially conscription education) and believed that they would bring it under control through active-duty officers as instructors and representatives of the central military administration. The Slovak autonomous government enforced that only officers of Slovak nationality could be assigned to the Hlinka Guard. 41 officers were assigned to the Hlinka Guard Main Headquarters and Regional Headquarters (two of them, however, left for reserve). The Hlinka Guard itself had a decisive say in their selection. The lists of officers are enclosed.

Keywords: Military history, Slovakia 1938/1939, Officers of Slovak Origin, Hlinka Guard

Slovenská autonómni vláda rozpustila 28. října 1938 všechny československé polovojenské branné organizace dosud působící na území Slovenska a ustavila zde za jedinou oprávněnou brannou organizaci Hlinkovu gardu se sídlem hlavního velitelství v Bratislavě, zatím beze zbraní. Podle záměru slovenské autonómni vlády měla být garda „*mravným pomocným orgánom všetkých úradov, súc podriadená Slovenskej vláde, jej priamo podlieha a spolupracuje s jej pomocným sborom Ústredným slovenským národným výborom v Bratislave*“.¹ V prosinci 1938 pak došlo ke schválení stanov Hlinkovy gardy a k rozpuštění všech tělovýchovných spolků na území Slovenska a svěření jejich majetku Hlinkově gardě.² Hlinkova slovenská ľudová strana, která se vydala cestou monopolizace politického a společenského života na Slovensku a deklarovala se jako jediná oprávněná reprezentantka slovenského národa, neváhala využít právě polovojenskou Hlinkovu gardu jako důležitý nástroj pro radikální změny ve slovenské společnosti. Ve straně krystalizovalo soupeření umírněných a radikálních sil, přičemž zastánci radikálního postupu při zglajchšaltování života na Slovensku do Hlinkovy gardy zkoncentrovali všechny své naděje na ovlivnění veřejného života na Slovensku směřujícího až k vyhlášení jeho samostatnosti. Z Hlinkovy gardy se proto stala výbojná a netolerantní organizace proti všem, kdo by snad chtěli tento záměr hatit,

¹ Úradné Noviny, časť I., 1938, č. 48, s. 2-3, Nariadenie Slovenskej vlády o rozpustení všetkých t. zv. polovojenských branných organizácií a uznaní Hlinkovej gardy, ako jedinej brannej organizácie na území Slovenskej krajiny, č. 15, účinnosť odo dňa 29. októbra 1938.

² Úradné Noviny, časť I., 1938, č. 66, s. 1-2, Nariadenie vlády Slovenskej krajiny zo dňa 5. decembra 1938 o schválení stanov Hlinkovej gardy, rozpustení telovýchovných spolkov a o majetku týchto spolkov, č. 70, účinnosť odo dňa 17. decembra 1938. Slovenské autonómni ministerstvo dopravy a veřejných prací zajistilo 7. listopadu 1938 všechny majetek Branného sboru československých motoristů na Slovensku do doby, než se na Slovensku utvoří jednotná motoristická organizace, která převezme jeho poslání a úkoly. Rozpuštění tělovýchovných spolků na Slovensku se mělo týkat i Branného sboru československých motoristů. Osobní intervence z ministerstva národní obrany v Praze byly na Slovensku rázně odmítnuty. Ministerstvo pak výměrem z 28. ledna 1939 rozhodlo, že veškerý sborový majetek, ve stavu, v jakém se nacházel k datu vyhlášení autonomie 6. října 1938, případně Motorizované Hlinkově gardě při hlavním velitelství Hlinkovy gardy v Bratislavě. Zatímni náčelník Branného sboru československých motoristů plk. gšt. Antonín Havlíček se 3. února 1939 proti tomuto rozhodnutí ohradil, že jeho organizace vznikla podle zákona o branné výchově se řídí ve své činnosti rozkazy, směrnicemi a pokyny ministerstva národní obrany a v případě jejího zániku má připadnout majetek některému dobročinnému fondu podporujícímu invalidy anebo pozůstalé po padlých vojinech, který určí ministerstvo národní obrany. Ministerstvo proto 20. února 1939 výkon svého výměru zastavilo, ale uvědomilo motorizovaný oddíl Hlinkovy gardy, aby se na činnosti sboru podílel.

zejména proti Čechům, Židům, čechoslovakistům. Hlinkova slovenská ľudová strana, slovenská autonomní vláda a samotná Hlinkova garda šly ještě dále, neboť chtěly zvýšit svůj vliv na celý branný systém na Slovensku a požadovaly vyzbrojit vybrané pohraniční oddíly Hlinkovy gardy s poukazem na provokace přicházející z jihu od horthyovského Maďarska.³ Vyzbrojování Hlinkovy gardy se však Praha bránila. Na druhé straně seznala, že nepůjde Hlinkovu gardu již rozpustit. Dokonce uvítala odzbrojení všech civilních organizací na Slovensku a zamýšlela zařadit Hlinkovu gardu do celostátního československého branného systému, především do branné výchovy. Chtěla ji jednak podchytil předpisy a výcvikovým programem, jednak činností důstojníků československé armády přidělených do jednotlivých oblastí jejího působení. Otázce důstojníků československé armády slovenské národnosti, kteří byli za tímto účelem k Hlinkově gardě přiděleni, byla v minulosti věnována náležitá pozornost. Zasloužil se o to zejména Miloslav Čaplovič svým archivním výzkumem, jehož výsledkem byla stěžejní práce věnující se otázce branných organizací v Československu v letech 1918 – 1939, již předcházela odborná studie týkající se konkrétně důstojníků u Hlinkovy gardy.⁴ Problematika důstojníků u Hlinkovy gardy nezůstala opomenuta, i když v obecné rovině či ve zkratce, ani u dalších autorů (např. Igor Baka, Pavel Mičianik, Peter Sokolovič, Václav Štefanský aj.). Archivní výzkum však umožnil prohloubit naše znalosti o další podrobnosti, zvláště k výběru důstojníků, k této zajímavé problematice vztahu československé armády po Mnichovu a rodící se Hlinkovy gardy v podmínkách autonomního Slovenska.

První kroky

Pplk. gšt. Ferdinand Čatloš se ve funkci „*zástupce MNO při slovenské vládě*“ účastnil v Praze 30. října 1938 na hlavním štábu porady k požadavku na vyslání 40 důstojníků slovenské národnosti k Hlinkově gardě. Mjr. děl. Jozef Turanec si po válce ironicky poznamenal, že Čatloš byl tím intrikánem, který „*slovenským vtedajším činiteľom natrúbil do hlavy (Sidorovi), že je potrebné, aby pri garde boli slovenskí dôstojníci, ktorý by ju viedli po stránke vojenskej. Teda Čatlošovým duchovným podnetom bolo to, že asi štyridsať slovenských dôstojníkov bolo Ministerstvom národnej obrany pridelených ku garde, vraj ako dôstojníci brannej výchovy.*“⁵ Čatloš věc 3. listopadu urgoval, „*okamžitá spolupráca Hlinkových gárd s vojskom je naliehavá a nezbytná. 40 slúbených dôstojníkov potrebuje slovenská vláda ihneď.*“ Na pověření slovenské vlády se odvolal i s požadavkem na dočasné povolání do služby několika „*volných*“ důstojníků v záloze a ve výslužbě (padlo narychlo pouze jedno jméno kpt. v. v. Milana Hataly, jinak příslušníka Autoroty č. 9 v Bratislavě). Čatloš se dušoval, že „*zariadime všetko podľa vášho svolenia*“, i když požadoval všeobec-

³ „Vyzbrojiť treba vybrané skupiny Hlinkových gard, pozostávajúce z vycvičených vojakov, poddôstojníkov a dôstojníkov v zálohe pre určité, presne vymedzené úkoly... Vojsko, četníci a polícia sú na tieto veci nevhodným prostriedkom. Najlepšie by túto úlohu vykonávala HG na spôsob maďarských szabacsapatok [szabacsapatok]. Pplk. gšt. Ferdinand Čatloš tlumočil tento požadavek slovenské autonomní vlády z Bratislavy přímo místopředsedovi ústřední ministerské rady a ministrovi Karolu Sidorovi do Prahy. Vojenský historický archiv Bratislava (dále jen VHA Bratislava), f. Zbierka „53“, inv. č. 53/44-104/2.

⁴ ČAPLOVIČ, Miloslav. Branné organizácie v Československu 1918 – 1939 (so zreteľom na Slovensko). Bratislava : Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2001, zde s. 75-78; dále TÝŽ. Čs. dôstojníci – Slováci v službách Hlinkovej gardy (november 1938 – marec 1939). In CSEFALVAY, František – PÚČIK, Miloslav (eds.). Slovensko a druhá svetová vojna : Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie v Bratislave 29. – 31. mája 2000 organizovanej Vojenským historickým ústavom a Historickým ústavom SAV. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2000, s. 105-116.

⁵ BYSTRICKÝ, Jozef (ed.). Pamäti generála Jozefa Turanca : pramene obrany. Banská Bystrica : Múzeum Slovenského národného povstania, 2012, s. 145.

ný pouvoir z Prahy k jednání bez dalších bližších údajů, ale neopomenul zdůraznit, že „*pan minister Ďurčanský z rozkazu pána predsedu vlády (slovenské autonomní vlády Jozefa Tisa – pozn. O. P.) organizuje okamžitú spoluprácu Hlinkových gárd s vojskom a bola vyslovená žiadosť o vydanie zbraní Hlinkovým gardám.*“ K tomuto požadavku se sám Čatloš v této chvíli postavil negativně, „*presazujem, aby miesto vydania zbraní, bol každej hliadke Hlinkových gárd pridelený 1, lebo niekoľko vojakov s puškou.*“ Tlumočil i požadavek slovenské autonomní vlády na přidělení k velitelství III. armády mjr. gšt. Štefana Jurecha, „*ktorý predbežne by bol odvelený v Prahe ako člen poľsko-česko-slovenskej delimitačnej komisie.*“ Hlavní štáb mu následující den striktně odpověděl, že žádní důstojníci v záloze a ve výslužbě nesmí být do činné služby povoláni. „*Príslušníkům HG. nesmí býti vydány zbraně a rovněž tak nebudou HG. přiděleni vojáci se zbraní.*“ Čatloš se obrátil 4. listopadu i na velitele III. armády arm. gen. Lva Prchalů: „... *Pán ministerský predseda dr. Tiso prosí pána arm. gen. L. Prchalů o okamžitú odpoveď, či môže sám veliteľ armády zariadiť, aby členovia Hlinkovej gardy, ktorí sú vojensky vycvičení, boli ihneď vybavení puškami a aby boli vojaci pridelení ako asistencia k hliadkám Hlinkovej gardy, ktoré sú poverené strážením komunikácií.*...“ Dostalo se mu odmítavé odpovědi: „... *Pokládám za zbytočné vyzbrojovať v nynější době jakoukoliv civilní organisaci, poněvadž máme dostatek vojska, četnictva a policie a každý zásah, kterékoliv ozbrojené civilní organisace může působit jen rušivě a způsobit chaos. Potřebuje-li pan min.[isterský] predseda jakoukoliv ozbrojenou asistenci a nestačí-li na to četnictvo nebo policie, dám mu k dispozici přiměřenou vojenskou jednotku, kdykoliv a kdekoliv.*...“⁶

Pokud se týká důstojníků „*určených jako zástupci vojenské správy u HG*“, byl připraven jejich seznam, který měl být s Čatlošem konzultován. Čatloš si však mohl prozatímně vyžádat u velitelství III. armády několik vhodných důstojníků. „*Informace a poučení těchto důst.[ojníků] provede pplk. gšt. Čatloš ve smyslu porady konané u MNO.*“ Důstojníci v činné službě však nemohli být členy Hlinkovy gardy, ani nemohli nosit na vojenském stejno-kroji odznak Hlinkovy gardy. „*Poměr HG. k armádě je tentýž, jako poměr národních gard k armádě.*“⁷ Čatloš si k situaci v Bratislavě poznamenal: „*Čím dále, tím viac hrozil branný konflikt Hlinkovej gardy s čs. vojskom, s 'Národní gardou' a 'Střeleckou jednotou' a inými korporáciami, ktoré slovenské záujmy nerešpektovali. Šlo by o boj o pušky. Tie vojenská správa zverila Sokolom, židovskej čate v 'Národní gardě' a iným korporáciám. Podarilo sa mi čoskoro vynútiť uznanie pre Hlinkovu gardu vo vojenských kruhoch. Síce s veľkou námahou, ale predsa sme odzbrojili všetky militantné formácie [...] Slovenská vláda potom rozpustila všetky spolky a ustanovizne, ktoré komplikovali situáciu a za jedinou polovojenskú organizáciu na Slovensku vyhlásila Hlinkovu gardu. Tu sa museli lámať lady odporu a nenávisť a likvidovať protivenstvá medzi príslušníkmi vojska, ktoré bolo v rukách českých a Hlinkovou gardou, ktorá bola v čase svojho zrodenia nespútanou, ale zato živelnou rojčivou silou slovenského nadšenia a slovenskej odhodlanosti.*“⁸

⁶ ČAPLOVIČ, Miloslav. Československá armáda mezi Mnichovem a marcom 1939 s důrazem na Slovensko. In BYSTRICKÝ, Valerián – MICHELA, Miroslav - SCHVARC, Michal a kol. Rozbitie alebo rozpad? Historické reflexie zániku Česko-Slovenska. Bratislava : VEDA vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2010, s. 120.

⁷ Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha (dále jen VÚA – VHA Praha), f. Ministerstvo národní obrany – Hlavní štáb, organizační oddělení 1919 - 1939, kart. 265, inv. č. 7041, sign. 68 1/1-2.

⁸ ANGER, Jan. Vznik Slovenskej armády v roku 1939. In KORČEK, Ján (ed.). Z vojenskej histórie Slovenska 1918 - 1948 : Zborník vedeckých štúdií. Trenčín : Redakcia účelovej tlače Správy sociálneho riadenia a vzdelávania Hlavnej správy vzdelávania, sociálnych a personálnych vecí Veliteľstva Armády SR v Trenčíne; Redakcia účelovej produkcie VITA Ministerstva obrany SR v Bratislave, 1994, s. 62-63.

Výběr důstojníků

Důstojníky pro Hlinkovu gardu měla reprezentovat především mladší generace důstojníků-Slováků v aktivní službě, k nimž by se přidala skupina důstojníků-Slováků v dobrovolné další činné službě. U Čatloše v Bratislavě se měla hlásit během 5. listopadu 1938 první skupina důstojníků, které měl po náležitém poučení zařadit u okrskových velitelství branné výchovy, přičemž měli fungovat jako zástupci vojenské správy u Hlinkovy gardy, aniž by byli do jejich řad organicky zařazeni. Tam, kde okrsková velitelství nefungovala, se tito důstojníci zařazovali k nejbližšímu posádkovému velitelství. Všechny rozkazy a pokyny měli dostávat od náčelníka výcviku Hlinkovy gardy škpt. pěch. Jozefa Martina Kristina. Další důstojníci měli být odesláni v dalších dnech.⁹

Podřízenost těchto důstojníků nebyla přesně vymezena, hledalo se proto alespoň provizorní řešení. Hlavním problémem se stala skutečnost, že okrsky působnosti těchto důstojníků u Hlinkovy gardy se nekryly s okrsky branné výchovy, což by se nepříznivě odráželo při výcviku a jeho dozoru. Praha předpokládala, že i když Hlinkova garda nebyla dosud povolena se souhlasem vojenské správy, bude její činnost vzhledem k politické situaci a předpokladu, že se stane pravděpodobně slovenskou částí celostátní polovojenské organizace, podchycena a pokud možno usměrněna právě důstojníky-Slováky jako zprostředkujícím orgánem s vojenskou správou, kteří by byli v otázkách branné výchovy podřízeni okrskovým důstojníkům branné výchovy a ve vztahu k náčelníkovi výcviku gardy by byli jeho poradci.¹⁰ Představa, že radikálové ze slovenských politických kruhů, zejména v řadách Hlinkovy gardy, připustí, aby Hlinkova garda byla součástí něčeho celostátního a ještě byla z Prahy usměrňována, byla skutečně naivní. Vždyť tyto kruhy si mezi „svými“ důstojníky-Slováky, kteří přicházeli z přidělení v českých zemích, přísně vybíraly, nechtěly k Hlinkově gardě pustit každého, kdo by v jejich očích mohl být „nespolehlivý“. U Čatloše se tak měli hlásit z oblasti I. sboru kpt. pěch. Ernest Spišiak, kpt. děl. Milan Veselý; z oblasti II. sboru škpt. pěch. Emil Krivoš, npor. pěch. Michal Kolpák, kpt. pěch. Emil Koléner, npor. děl. Alexander Korda, npor. děl. Miloš Veselý, škpt. jezd. Štefan Hrubisko, kpt. jezd. Tibor Juraj Dualský, stejně jako kpt. děl. Dušan Jamriška, který to jako mobilizační orgán Dělostřeleckého pluku č. 13 pro nedokončení demobilizace odmítl; z oblasti III. sboru škpt. pěch. Štefan Čáni, npor. pěch. Štefan Magyar, kpt. děl. Štefan Beniač, škpt. jezd. Ján Veselý; z oblasti IV. sboru škpt. pěch. Mikuláš Márkuš, škpt. pěch. Julius Surový, ten však již v Bratislavě pracoval jako cenzor v rozhlasu,¹¹ mjr. děl. Ladislav Požeský, který však již v oblasti IV. sboru nepůsobil, neboť byl přemístěn k Dělostřeleckému pluku č. 101 „*Dr. Edvarda Beneše*“ do Brezna nad Hronom.¹² Čatloš hlásil 5. listopadu, že do Bratislavy však dorazilo pouze 6 důstojníků na funkce instruktorů Hlinkovy gardy (Márkuš, Spišiak, Dualský, Magyar, Kolpák a Hrubisko) a o den později nastoupil ještě jeden (Koléner). Další (Veselý, Beniač, Milan Veselý, Miloš Veselý, Korda, Krivoš, Čáni) byli dáni k dispozici velitelství III. armády k dočasné službě u útvarů za účelem, aby „*pomáhali udržovať patričnú náladu u slovenského mužstva, aby bol[i] vhodnými spojkami pri styku s civilnými úradmi*“

⁹ VÚA – VHA Praha, f. Ministerstvo národní obrany – Hlavní štáb, oddělení branné výchovy 1938 – 1939, kart. 344, inv. č. 922, sign. 68 3/33.

¹⁰ VÚA – VHA Praha, f. Ministerstvo národní obrany – Hlavní štáb, oddělení branné výchovy 1938 – 1939, kart. 344, inv. č. 922, sign. 68 3/33-5.

¹¹ Surový patřil do vojenské propagační skupiny při zemském (krajinském) vojenském velitelství v Bratislavě. PEJS, Oldřich. Organizace vojenské propagandy před Mnichovem a po něm. In KOS, Petr (ed.). Zapomenuté střípky z historie československé armády 1918 – 1939 /1./ Praha : Nakladatelství Brigádyr, 2018, s. 18.

¹² VÚA – VHA Praha, f. Ministerstvo národní obrany – Hlavní štáb, oddělení branné výchovy 1938 – 1939, kart. 340, inv. č. 780, sign. 46 2/6.

*a obyvateľstvom a prispievali tak k udržovaniu potrebnej kázně.*¹³ O tyto důstojníky tak nebyl zájem pro určení k branné výchově.¹⁴

Čatloš se dostal pod tlak ze slovenských politických kruhů, a proto si 6. listopadu stěžoval do Prahy, že žádný avizovaný seznam důstojníků pro Hlinkovu gardu dosud neobdržel. Seznamy ovšem existovaly, figurovalo v nich 29 důstojníků pěchoty, 14 důstojníků dělostřelectva a 10 důstojníků jezdeckta, ale seznamy byly postupně upravovány, takže nakonec v nich zůstalo 50 důstojníků, z nichž bylo 36 důstojníků náboženského vyznání římskokatolického a 14 důstojníků náboženského vyznání evangelického augsburského. Bylo tak z čeho vybírat. Velitel III. armády dislokované na Slovensku a zástupce hlavního velitele u slovenské autonomní vlády arm. gen. Lev Prchala Prahu 22. listopadu znovu informoval o požadavku slovenské autonomní vlády, již několikrát urgovaného, na přidělení 40 důstojníků-Slováků pro výcvik Hlinkovy gardy.¹⁵ Zároveň slovenská autonomní vláda požadovala v Bratislavě přítomnost plk. gšt. Čenka Kudláčka, přednosty oddělení branné výchovy hlavního štábu, za účelem definitivního vyřešení organizace branné výchovy na Slovensku za účasti Hlinkovy gardy. Čatloš se zase ozval s požadavkem na reaktivování plk. děl. v. v. Alexandra Čunderlíka (Csunderlíka) a plk. pěch. v. v. Antona Pulanicha a jejich přidělení jako vojenských poradců do hlavního velitelství Hlinkovy gardy v Bratislavě.¹⁶

Bylo rozhodnuto, že plk. Kudláček přijede do Bratislavy 4. prosince, aby na druhý den mohl otázku branné výchovy a Hlinkovy gardy projednat s příslušnými slovenskými představiteli a další den instruovat a přidělit důstojníky určené pro brannou výchovu a pro Hlinkovu gardu. Kudláčka měli doprovázet škpt. gšt. Jan Švábenský (skupina pro branné organizace) a mjr. pěch. Josef Brym z Vojenského ústavu vědeckého (lidovýchova a propaganda). Jenže 3. prosince přišla z Bratislavy zpráva, že si slovenská autonomní vláda přeje pozdější příjezd plk. Kudláčka, neboť Hlinkova garda se reorganizuje a poslanec Štefan Haššík, s nímž by se měl plk. Kudláček domluvit na dalším postupu, ještě nenastoupil v Praze úřad „*státního sekretáře u MNO*“.¹⁷ Služební cesta plk. Kudláčka do Bratislavy se

¹³ Štefan Čáni měl nastoupit službu u Pluku útočné vozby č. 3 (Turčianský Svätý Martin), Emil Krivoš u Pěšího pluku č. 17 (Trenčín), Štefan Beniač u Dělostřeleckého pluku č. 109 (Bratislava), Milan Vesel u Dělostřeleckého pluku č. 109 (Bratislava), Alexander Korda u Dělostřeleckého pluku č. 9 „T. G. Masaryka“ (Bratislava), Miloš Vesel u Dělostřeleckého pluku č. 202 (Kežmarok). Ján Veselý se musel vrátit do Hodonína na Moravě k Jezdeckému (dragounskému) pluku č. 7 „T. G. Masaryka“ k vyřízení služebních záležitostí a zde vyčkat dalšího rozhodnutí. Miloš Vesel pak projevil přání sloužit u Dělostřeleckého pluku č. 10 (Zvolen) nebo č. 101 „Dr. Edvarda Beneše“ (Brezno nad Hronom), Milan Vesel u Dělostřeleckého pluku č. 9 „T. G. Masaryka“ (Bratislavě). VHA Bratislava, f. Krajské vojenské velitelstvo Bratislava január – jún 1939, šk. 4, č. j. 20.548. Po vyhlášení samostatnosti Slovenska převzal velení VII. sboru mjr. pěch. Ján Imro, který si ke službě podržel Milana Vesela jako svého nepostradatelného zástupce.

¹⁴ VÚA – VHA Praha, f. Ministerstvo národní obrany – Hlavní štáb, oddělení branné výchovy 1938 – 1939, kart. 340, inv. č. 780, sign. 46 2/6-2.

¹⁵ VÚA – VHA Praha, f. Ministerstvo národní obrany – Hlavní štáb, oddělení branné výchovy 1938 – 1939, kart. 340, inv. č. 780, sign. 46 2/6-2.

¹⁶ Po Mnichovu bylo zakázáno přijímat nové síly do státní správy, což platilo pro všechny zaměstnance státu, ústavů, podniků a státních nebo státem spravovaných fondů. Čunderlík (nar. 1878) byl přeložen do výslužby na vlastní žádost 1. května 1932 a Pulanich (nar. 1884) 1. prosince 1936, neboť byl superarbitrován jako „neschopen polní služby, schopen jen kancelářských anebo dozorčích služeb v zápoli.“ Oba tak nebyli reaktivováni v době slovenské autonomie, ale až po zrodu slovenské armády po vyhlášení samostatnosti Slovenska.

¹⁷ Nepřekvapí, jak Bratislava tlačila Prahu do kouta. Ústřední ministerská rada v Praze se teprve 12. prosince 1938 usnesla, že v ministerstvech zahraničních věcí, národní obrany a financí budou ustanoveni slovenští vládní delegáti, kteří budou podporovat resortního ministra ve výkonu funkce ve vztahu k slovenské autonomní vládě. Na zasedání ústřední ministerské rady v Praze 16. prosince 1938 pak byla projednána otázka slovenských vládních delegátů ve společných ministerstvech. Pro ministerstvo národní obrany byl schválen Štefan Haššík. Vládní delegáti se ujali svých úřadů 20. prosince 1938. Slovenskému požadavku z 3. prosince, aby se Haššík

proto v avizovaném termínu neuskutečnila. U Čatloše v Bratislavě se tedy až o dva týdny později, 16. prosince, měla hlásit další skupina důstojníků-Slováků z českých zemí. Z oblasti I. sboru škpt. pěch. Alojz Králík a por. pěch. Ján Urminský, z oblasti II. sboru škpt. děl. Štefan Majerčík (kpt. Jamříškoví se z tohoto „poslání“ opět podařilo vyvléknout), z oblasti III. sboru ppor. pěch. (v d.d.č.sl.) Ján Juhász, z oblasti IV. sboru npor. pěch. Anton Ciprich. Ostatní důstojníci přijížděli od útvarů na Slovensku. Na poradě konané v Bratislavě 16. prosince 1938 se tak mohla projednávat, již za přítomnosti plk. Kudláčka, otázka důstojníků pro Hlinkovu gardu,¹⁸ kteří měli fungovat jako zástupci vojenské správy u Hlinkovy gardy, což obnášelo: 1) zastupovat u velitelství Hlinkovy gardy po všech stránkách zájmy vojenské správy, 2) vystupovat jako poradní orgán velitele Hlinkovy gardy při plnění úkolů uložených vojenskou správou, 3) vystupovat jako styčný důstojník mezi vojenskou správou a velitelstvím Hlinkovy gardy, resp. opačně, 4) účastnit se všech porad a zasedání orgánů velitelství Hlinkovy gardy, 5) kontrolovat materiální a finanční hospodaření Hlinkovy gardy, pokud se dotýká vojenské správy, 6) vystupovat jako odborný poradce v organizačních věcech a řídit technický výcvik jednotek Hlinkovy gardy.¹⁹ Plk. Kudláček chtěl poradou o několik dní odložit a nesouhlasil, aby se této poradě zúčastnili důstojníci v další dobrovolné činné službě, ale přednosta 1. oddělení velitelství III. armády mjr. gšt. Jan Vastl upozornil, že slovenští vládní činitelé na tom budou trvat, neboť tlačí na jejich aktivování pro nedostatek důstojníků-Slováků, což potvrdil i Čatloš.²⁰ Slovenská strana rozhodně trvala, aby se poradě konala před volbami do autonomního sněmu 18. prosince, neboť důstojníci měli dostat před konáním voleb(sic!) pokyny týkající se Hlinkovy gardy. Vynucovala si účast řady důstojníků v dobrovolné další činné službě, zde zaznamenáme jména: por. pěch. Ján Heer (Horský pěší pluk č. 1), por. pěch. Ernest Kasala (Pěší pluk č. 17), por. pěch. Jozef Repko (Pěší pluk č. 32 „Gardský“), por. pěch. Zoltán Fabian (Pěší pluk č. 25), por. děl. Boris Horváth (Dělostřelecký pluk č. 110), ppor. pěch. Eugen Surovčík (Pěší pluk č. 17), ppor. pěch. Štefan Pilák (Pěší pluk č. 41 „Dr. Edvarda Beneše“), ppor. pěch. Ján Juhász (Cyklistický prapor č. 5), ppor. pěch. Tibor Szabó (Pěší pluk č. 20), ppor. pěch. Viliam Poksa (Pěší pluk č. 23 „Amerických Slovákov“), ppor. pěch. Vojtech Hanc (Pěší pluk č. 25).²¹ Bylo jasné, proč slovenští činitelé požadovali uskutečnit poradou právě v té době. Důstojníky-Slováky totiž na poradě na zemském (krajinském) vojenském velitelství přivítal náčelník politického štábu Hlinkovy gardy Karol Murgaš, který jim poděkoval, že se dobrovolně hlásí do služeb slovenského národa a stávají se upřímnou spojkou mezi armádou a Hlinkovou gardou. Náčelník vojenského štábu Hlinkovy gardy plk. děl. v. v. Alexander Čunderlík a jeho zástupce plk. pěch. v. v. Anton Pulanich jim zase vysvětlovali význam Hlinkovy gardy v životě slovenského národa, který buduje nové Slovensko, pak si v Hlinkově domě vyslechli přednášky dr. Ferdinanda Ďurčanského, zástupce hlavního velitele Hlinkovy gardy Alexandra Macha a velitele Rodobrany Vojtecha Tuky.²² Šlo tak nepochybně o politickou manifestaci ve prospěch Hlinkovy gardy, která měla v myslích radikálních slovenských politických činitelů nahrazovat některé prvky československé branné moci jako budoucí slovenské vojsko.

domluvil s plk. Kudláčkem v Praze na dalším postupu, chyběla, lidově řečeno, tzv. štábní kultura, neboť Haššík, jak vidno, žádnou výkonnou státní funkci v té době ještě oficiálně nedisponoval.

¹⁸ VÚA – VHA Praha, f. Ministerstvo národní obrany – Hlavní štáb, oddělení branné výchovy 1938 – 1939, kart. 340, inv. č. 780, sign. 46 2/6-3.

¹⁹ ČAPLOVIČ, Miloslav. Branné organizácie, c. d., s. 75.

²⁰ VÚA – VHA Praha, f. Ministerstvo národní obrany – Hlavní štáb, oddělení branné výchovy 1938 – 1939, kart. 340, inv. č. 780, sign. 46 2/6-3.

²¹ VÚA – VHA Praha, f. Ministerstvo národní obrany – Hlavní štáb, oddělení branné výchovy 1938 – 1939, kart. 340, inv. č. 780, sign. 46 2/6-3.

²² Slovák, 18.12.1938, č. 288, s. 1, Výcvikové důstojníci Hlinkovej gardy.

Vybraní důstojníci

Po poradě byli zemským (krajinským) vojenským velitelstvím v Bratislavě 24. prosince 1938 jako důstojníci branné výchovy a vojenští poradci u hlavního velitelství a oblastních velitelství Hlinkovy gardy určení aktivní důstojníci: mjr. pěch. Ján Imro, mjr. pěch. Pavel Kuna, mjr. děl. Jozef Turanec,²³ škpt. pěch. Martin Palkovič, škpt. pěch. Rudolf Noskovič, škpt. pěch. Karol Hrabec, škpt. pěch. Štefan Schwartz, škpt. pěch. Rudolf Singhofer, škpt. pěch. Rudolf Štukovský, škpt. pěch. Otto Klement (Čech, který se vydával za Slováka, později za Němce – pozn. O. P.),²⁴ škpt. pěch. Vojtech Klement, škpt. pěch. Jozef Gembala, škpt. pěch. Jozef Martin Kristin, škpt. pěch. Alojz Králik, škpt. pěch. Mikuláš Márkuš, škpt. pěch. Ondrej Zverin, škpt. děl. Štefan Majerčík, škpt. děl. Emil Perko, škpt. jezd. Štefan Hrubisko, škpt. jezd. Tibor Dualský, kpt. pěch. Emil Koléner, kpt. pěch. Ernest Spišiak, kpt. pěch. Ján Šmigovský, kpt. jezd. Štefan Bella, npor. pěch. Anton Ciprich, npor. pěch. Emil Botka, npor. pěch. Michal Kolpák, npor. pěch. Štefan Magyar, npor. pěch. Jozef Fickuliak, npor. jezd. Štefan Šimko, npor. let. Ján Krpelec, por. pěch. Štefan Humay, por. pěch. Viktor Haverlík, por. pěch. Ján Urminský, por. pěch. Ján Fratrič, a důstojníci v záloze v dobrovolné další činné službě por. pěch. Ján Heer, por. pěch. Jozef Repko, por. pěch. Zoltán Fabian, por. děl. Boris Horváth, ppor. pěch. Eugen Surovčík, ppor. pěch. Ján Juhász. Všichni se měli dostavit 3. ledna 1939 do Bratislavy, kde se měli hlásit u hlavního velitele Hlinkovy gardy v hotelu Tatra, kde by proběhlo v přednáškovém sále Slovenské Ligy do 6. ledna školení a pak by následovalo odeslání na místa určení. Zároveň se u hlavního velitelství Hlinkovy gardy objevil rtm. úč. v. v. Felix Bielický a tři dělesloužící poddůstojníci - Slováci (Ľudevít Macuriak od Pěšího pluku č. 7 „*Tatranský*“, Štefan Pčola od Pěšího pluku č. 20 a Rudolf-Jambrich Kubek od Horského pěšího pluku č. 2), kteří byli obeznámeni s kancelářskými pracemi.²⁵ Absentoval škpt. pěch. Rudolf Tesárek. Podle zemského (krajinského) vojenského velitelství byl do některého z armádních seznamů pojat, ale hlavní velitelství Hlinkovy gardy na něho nereflektovalo, neboť ho nejprve nepojalo do vlastního seznamu důstojníků, jejichž přidělení požadovalo. Jak si ukážeme, mělo se to změnit.²⁶

²³ Turanec sloužil u Dělostřeleckého pluku č. 110 jako 1. pobočník. Podle fonogramu velitelství VIII. sboru (krycí jméno „Tajovský“) z 3. listopadu 1938 byl určen jako styčný důstojník pro předávání území odstoupeného Maďarsku v prostoru Komárno – Šamorín se sídlem v Serede, a proto svou funkci odevzdal npor. děl. v. zál. Jánovi Snopkovi. Pluk byl 24. prosince 1938 vyrozuměn, že Turanec a Horváth jsou určení jako důstojníci branné výchovy a vojenští poradci u hlavního velitelství Hlinkovy gardy v Bratislavě. Sám Turanec nástup služby u hlavního velitelství Hlinkovy gardy datuje do druhé poloviny února 1939, mezi 15. a 20. únorem. Turanec nakonec obdržel od předsedy slovenské autonomní vlády Karola Sidora 14. března 1939 pověření jako zplnomocněnec slovenské autonomní vlády u 16. divize v Ružomberku. Po vyhlášení samostatnosti Slovenska pak převzal její velení.

²⁴ Otto Klement (Kaše), české národnosti, absolvoval za první světové války kadetní školu a sloužil v rakousko-uherské armádě. Od dubna 1919 sloužil v řadách československé armády na Slovensku. Vydával se za Slováka a dělal vše pro to, aby mohl sloužit v Turčianskom Sv. Martině, neboť zde měl velkostatek s minerálním zřídlem. Proti jeho působení mělo námitky zpravodajské oddělení hlavního štábu, což v té době již nemohlo mnoho změnit. V roce 1939 se ve slovenské armádě vehementně domáhal priznání německé národnosti, oháněl se svými předky, školní výchovou, protičeským založením a proslovenským citěním. Byl však ze slovenské armády propuštěn. Slovensko ale neopustil a jeho vojenské postavení bylo v roce 1941 validováno, neboť byl do slovenské armády reaktivován. Svůj příspěvek pro vojenský časopis *Naše vojsko* však napsal ve slovenštině. KLEMENT, Otto, kpt. Za tu našu slovenčinu. In *Naše vojsko*, 1.9.1929, č. 23, s. 372-373.

²⁵ VÚA – VHA Praha, f. Ministerstvo národní obrany – Hlavní štáb, oddělení branné výchovy 1938 – 1939, kart. 409, inv. č. 1455, sign. 73 2/2-12. V situaci, kdy v březnu 1939 německá Wehrmacht okupovala značnou část západoslovenského území a začala rabovat vojenský materiál, požádal velitel posádky Malacky mjr. pěch. Ladislav Bodický, aby do Plaveckého Podhradí byli právě tito tři dělesloužící poddůstojníci od Hlinkovy gardy urychleně přiděleni.

²⁶ VHA Bratislava, f. Krajinské vojenské veliteľstvo Bratislava január – jún 1939, šk. 19, č.j. 21.661.

Důstojníkům shromážděným v Bratislavě se kromě přednášek na téma vojenského výcviku, branné výchovy a tělovýchovy dostalo i ponaučení v duchu „národní výchovy“ od autonomistických a separatistických činitelů slovenské politiky, aby pozapomněli na ideu československou. Před důstojníky vystoupili např. ministr Karol Sidor, Karol Murgaš („*Idea národná-politická*“), Pavol Čarnogurský („*Dejiny slovenského národa*“), dr. Aladár Kočiš („*Politický program Slovenska*“), dr. Vojtech Tuka („*Národná kázeň*“), dr. Karol Körper („*Náboženstvo-snášanlivosť*“), pplk. duch. František Kovalčík („*Viera-základ kážeň*“).²⁷ Sidor jako hlavní velitel Hlinkovy gardy se nechal slyšet: „*Armáda je naučená veľať, rozkazovať. Je naučená vidieť pred sebou počet guľometov, kanónov, lietadiel, pušiek. Naproti tomu Hlinkova garda je naučená vidieť pred sebou počet ľudí. Veľať, to je najťažšia vec, lebo to neznamena len rozhodovať, ale i brať zodpovednosť za všetko, i nepredvídané následky vydaného rozkazu. Teraz je na nás, aby sme spolu pretvorili tú jemnú, mäkkú a dobrú dušu slovenského ľudu, ktorý rád poslúcha, ľudí svojej krvi a kosti a aby sme pamätali vždy na to, že tento ľud hociaký rozkaz, keď je vydaný človekom, ktorý požíva dôvery, popularity, úcty a lásky podriadených, vyplní na sto percent a že i výsledok daného rozkazu bude stopercentný [...] Povinnosťou dôstojníctva je, aby zo slovenského národa, nakloneného, podobne ako je tomu u všetkých ostatných národov slovanských, na individualizmus, vychovali národ disciplinovaný, ktorý by rozmýšľal i plnil rozkazy a v tomto videl svoje poslanie na tejto zemi.*“²⁸

Zemské (krajinské) vojenské velitelství v Bratislavě proto upozornilo 13. ledna 1939 Čatloše, že důstojníci přidělení dočasně k Hlinkově gardě jsou aktivními důstojníky a tudíž nepřestali podléhat vojenským předpisům a vojenským zákonným ustanovením, se kterými se nemohou dostat do rozporu. Zároveň však měli pracovat ve shodě s představiteli Hlinkovy gardy a jejich přání tlumočit vojenské správě k zaujetí stanoviska, aby branná výchova v Hlinkově gardě byla úspěšnou a v souladu se zájmy armády.²⁹ Přidělený generál u zemského (krajinského) vojenského velitelství brig. gen. Jindřich Bejl si zase představoval, že Hlinkova garda bude plnit úkoly branné výchovy obyvatelstva, ale bude i platnou a účelnou složkou brannosti Slovenska v případě mobilizace, která se podílí na přípravách obrany státu na území Slovenska podle požadavků vojenské správy, které také na sto procent splní.³⁰

Jak se tato přání rozcházela s představami radikálů právě z řad Hlinkovy gardy, kteří v gardě naopak viděli zárodek a základ vlastní slovenské armády nezávislé na Praze, což se projevilo i ve vlastním přidělení důstojníků-Slováků k jednotlivým velitelstvím Hlinkovy gardy, kde garda sledovala vlastní zájmy a podle nich si určila, kde budou jednotliví důstojníci sloužit. Dosavadní výběr důstojníků pro Hlinkovu gardu nebyl zřejmě definitivní, neboť, jak si samo zemské (krajinské) vojenské velitelství v Bratislavě povzdychlo, jejich výběr se udál bez ohledu na to, zda se pro brannou výchovu hodí či nikoliv a většina z nich ani neměla jakoukoliv předběžnou přípravu.³¹ Hlavní velitelství Hlinkovy gardy proto 17. ledna 1939 nahlásilo přidělení důstojníků branné výchovy – instruktorů a požadovalo teprve dodatečně jejich schválení.³²

²⁷ VÚA – VHA Praha, f. Ministerstvo národní obrany – Hlavní štáb, oddělení branné výchovy 1938 – 1939, kart. 409, inv. č. 1453, sign. 73 2/1-4.

²⁸ Slovák, 4.1.1939, č. 3, s. 1, Musíme pretvorit' jemnú dušu slovenského ľudu.

²⁹ VHA Bratislava, f. Krajinské vojenské veliteľstvo Bratislava január – jún 1939, šk. 3, č.j. 4009.

³⁰ ČAPLOVIČ, M. Branné organizácie, c. d., s. 76-77.

³¹ VÚA – VHA Praha, f. Ministerstvo národní obrany – Hlavní štáb, oddělení branné výchovy 1938 – 1939, kart. 409, inv. č. 1455, sign. 73 2/2-12.

³² VHA Bratislava, f. Krajinské vojenské veliteľstvo Bratislava január – jún 1939, šk. 3, č.j. 4021. Zemské (krajinské) vojenské velitelství v Bratislavě si postěžovalo, že hlavní velitelství Hlinkovy gardy si přidělilo

Důstojníci z povolání a v dobrovolné další činné službě u hlavního velitelství Hlinkovy gardy:

Hodnost	Jméno a příjmení	Útvar
mjr. pěch.	Pavel Kuna	Pěší pluk č. 37
mjr. děl.	Jozef Turanec	Dělostřelecký pluk č. 110
škpt. pěch.	Rudolf Noskovič	Pěší pluk č. 41
škpt. pěch.	Rudolf Štukovský	Pěší pluk č. 12
škpt. pěch.	Jozef Martin Kristin	velitelství VII. sboru
škpt. pěch.	Alojz Králik	Pěší pluk č. 28
škpt. děl.	Štefan Majerčík	Dělostřelecký pluk č. 54
kpt. jezd.	Štefan Bella	Dragounský pluk č. 10
npor. pěch.	Jozef Fickuliak	Pěší pluk č. 25
npor. jezd.	Štefan Šimko	Dragounský pluk č. 10
npor. let.	Ján Krpelec	Letecký pluk č. 3
por. pěch.	Ján Urminský	Pěší pluk č. 46
por. pěch.	Ján Fratrič	Pěší pluk č. 25
por. pěch. v d.d.č.sl.	Jozef Repko	Pěší pluk č. 32
por. děl. v d.d.č.sl.	Boris Horváth	Dělostřelecký pluk č. 110
ppor. pěch. v d.d.č.sl.	Eugen Surovčík	Pěší pluk č. 17
ppor. pěch. v d.d.č.sl.	Ján Juhász	Cyklistický prapor č. 5

U velitelství Hlinkovy gardy tak sloužilo 17 důstojníků v činné službě jako instruktoři (dva z nich však odešli do zálohy),³³ vedle toho se zde nacházeli plk. děl. v. v. Alexander Čunderlík jako náčelník vojenského štábu Hlinkovy gardy a plk. pěch. v. v. Anton Pulanich jako jeho zástupce, nechyběl škpt. pěch. v. v. (nesup.) Martin Strapák.³⁴ Turancovi náležela funkce pobočníka vojenského náčelníka, Kunovi pobočníka zástupce vojenského náčelníka, Kristinovi přednosta I. oddělení, Králikovi přednosta II. oddělení, Štukovskému přednosta IV. oddělení, Majerčíkovi přednosta jezdeckého oddělení.³⁵ Obsazena byla i oblastní velitelství Hlinkovy gardy dalšími 24 důstojníky.

i Tesárka a Zverina, ačkoliv byli přiděleni bez rozkazu a bez jeho vědomí a tudíž neprávem, dokud by ministerstvo národní obrany v Praze nevyslovilo s jejich přidělením souhlas. VHA Bratislava, f. Krajinské vojenské velitelstvo Bratislava január – jún 1939, šk. 3, č.j. 4040.

³³ Jozef Repko byl propuštěn do zálohy 1. února 1939 a Ján Juhász 1. března 1939, když oběma vypršel reverzální závazek.

³⁴ Strapák byl ve slovenské armádě dnem 22. července 1939 povolán do činné služby jako velitel náhradního praporu Pešieho pluku 4 v Trnavě až do konečného vyřízení jeho žádosti o reaktivování. VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľstvo 1939 – 1940, šk. 21, č.j. 203.751.

³⁵ Slovenský národný archív Bratislava (dále jen SNA Bratislava), f. Úrad predsedníctva vlády 1938 – 1945, šk. 15, č.j. 5058/39.

Důstojníci z povolání a v dobrovolné další činné službě u oblastních velitelství Hlinkovy gardy:

Hodnost	Jméno a příjmení	Útvar	Oblast
mjr. pěch.	Ján Imro	Pěší pluk č. 26	Bratislava – město
škpt. pěch.	Vojtech Klement	Pěší pluk č. 25	Bratislava – okres
škpt. pěch.	Martin Palkovič	Cykl. prapor č. 3	Malacky
škpt. pěch.	Jozef Gembala	Pěší pluk č. 32	Považská Bystrica
škpt. pěch.	Rudolf Tesárek●	Pěší pluk č. 41	Žilina
škpt. pěch.	Štefan Schwartz	Hran. prapor č. 9	Prievidza
škpt. pěch.	Otto Klement	Pěší pluk č. 26	Turč. Sv. Martin
škpt. pěch.	Rudolf Singhofer	Pěší pluk č. 12	Baňská Štiavnica
škpt. pěch.	Mikuláš Márkuš	PV Banská Bystrica	Banská Bystrica
škpt. pěch.	Karol Hrabec	Hran. prapor č. 9	Spišská Nová Ves
škpt. pěch.	Ondrej Zverin	Pěší pluk č. 12	Michalovce
škpt. děl.	Emil Perko	Děl. pluk č. 202	Kežmarok
škpt. jezd.	Štefan Hrubisko	Pluk ÚV č. 1	Trenčín
kpt. pěch.	Emil Koléner	Pěší pluk č. 42	Trnava
kpt. pěch.	Ernest Spišiak	Cykl. prapor č. 1	Nitra
kpt. pěch.	Ján Šmigovský	Pěší pluk č. 41	Ružomberok
kpt. jezd.	Tibor Juraj Dualský	Učiliště ÚV	Piešťany
npor. pěch.	Anton Ciprich	Pěší pluk č. 13	Zlaté Moravce
npor. pěch.	Štefan Magyar	Pěší pluk č. 6	Zvolen
npor. pěch.	Emil Botka	Pěší pluk č. 25	Tisovec
npor. pěch.	Michal Kolpák	Pěší pluk č. 22	Prešov
por. pěch.	Viktor Haverlík	Pěší pluk č. 28	Námestovo
por. pěch.	Štefan Humay	Pěší pluk č. 28	Vranov
por. pěch. v d.d.č.sl.	Ján Heer	Horský pěš. pluk č. 1	Humenné

● Náčelník hlavního štábu Hlinkovy gardy Karol Murgaš ve své informaci pro Jozefa Tisa z 26. května 1939 uvádí pro oblastní velitelství Žilina místo Tesárka škpt. dopl. Jozefa Meško z Doplňovacího okresního velitelství v Žilině. SNA Bratislava, f. Úrad predsedníctva vlády 1938 – 1945, šk. 15, č.j. 5058/39.

Hlavní velitelství Hlinkovy gardy dále využilo situaci a současně požádalo, aby důstojníkům v záloze v dobrovolné další činné službě, kteří sloužili u jejích velitelství, byl prodloužen jejich reverzální závazek. Por. pěch. Janu Heerovi, por. pěch. Jozefu Repkovi a por.

děl. Borisi Horváthovi měl skončit koncem ledna a ppor. pěch. Eugenu Surovčíkovi a ppor. pěch. Jánovi Juhászovi koncem února 1939.³⁶ Zemské (krajinské) vojenské velitelství v Bratislavě upozornilo na úmysl slovenských vládních činitelů požadovat v tomto směru určité výjimky pro důstojníky-Slováky.³⁷ Zároveň požadovalo přidělení dvou důstojníků útočné vozby z českých zemí pro oblast Bratislava por. pěch. Jána Jarembáka (Pluk útočné vozby č. 1) a por. pěch. Františka Jozefa Ploskuňáka (Učiliště útočné vozby). Ukázalo se, že k oblastnímu velitelství Hlinkovy gardy v Žilině nebyl přidělen škpt. pěch. Rudolf Tesárek. Řekli jsme si, že podle názoru zemského (krajinského) vojenského velitelství se tak stalo vinou Hlinkovy gardy. Její hlavní velitelství nechtělo tento nedostatek akceptovat a 24. února 1939 požadovalo, aby Tesárek ihned převzal funkci důstojníka přiděleného Hlinkově gardě v Žilině. Zemské (krajinské) vojenské velitelství se podvolilo a Tesárka 2. března 1939 do Žiliny přidělilo.³⁸ Otázkou zůstává, zda Tesárek před vyhlášením samostatnosti Slovenska uvedenou funkci skutečně zastával. Podle Murgaše zde působil škpt. dopl. Jozef Meško z Doplnovacího okresního velitelství v Žilině.

Zajímavým se jeví, kteří důstojníci nebyli k Hlinkově gardě přiděleni, ačkoliv v původních seznamech figurovali. Patřili mezi ně např. evangelíci škpt. jezd. Ján Malár (Vysoká škola válečná), mjr. děl. Ladislav Požeský (Dělostřelecký pluk č. 101 „*Dr. Edvarda Beneše*“), který odešel na zdravotní dovolenou, kpt. děl. Vojtech Lakatoš (Dělostřelecký pluk č. 153), ale také Jamriška, o kterém jsme již hovořili. Mimo zůstali i důstojníci z řad zpravodajců, např. škpt. pěch. Alojz Androvič (Androvics), škpt. pěch. Eugen Janeček, škpt. pěch. Viliam Ján Lichner, kpt. jezd. Július Nosko, npor. pěch. Ján Cisárik, případně důstojníci ze štábů vyšších velitelství (škpt. pěch. Anton Bardon, škpt. pěch. Július Surový, škpt. děl. Benedikt Dúbravec, škpt. jezd. Ján Krnáč).

Úkoly přidělených důstojníků

Původním záměrem branné výchovy bylo pokrýt zájmy obrany státu prostřednictvím mravní, naučné a tělesné přípravy obyvatelstva, výcviku v pomocných a ochranných službách, především civilní protiletectvé ochraně, a branného výcviku ve školách a střediscích branné výchovy nebo vybraných branných organizací. Povinná branná výchova na školách však byla 7. února 1939 přerušena. Jakmile se ministerstvo národní obrany dozvědělo, že na některých místech na Slovensku byla zahájena branná výchova ve střediscích branné výchovy, z obav z konfliktů s Hlinkovou gardou ji nechalo zastavit.³⁹ Přišel i zákaz konání přednášek a uveřejňování článků o potřebě zvýšené brannosti. Branná výchova se měla přizpůsobit

³⁶ Ministerstvo národní obrany zastavilo 15. října 1938 přijímání do dobrovolné další činné služby, zároveň zastavilo obnovování reverzálních závazků a neumožnilo ani přijímání důstojníků v záloze za důstojníky z povolání, přičemž se nedalo počítat s tím, že by v dohledné době za důstojníky z povolání přijati být mohli. Žádosti o nějakou výjimku nebo úlevu ministerstvo národní obrany vůbec nepředpokládalo. Samo pak umožnilo 29. října 1938 setrvat v dobrovolné další činné službě případně až na další tři měsíce i po termínu skončení reverzálního závazku těm, kteří by se po propuštění ocitli zcela bez možnosti obživy, nebo bez prostředků. Věcní věstník ministerstva národní obrany, č. 50/1938, čl. 316, Dobrovolná další činná služba důstojníků v záloze, likvidace, a č. 53/1938, čl. 340, VV., doplnění, změny a opravy.

³⁷ VÚA – VHA Praha, f. Ministerstvo národní obrany – Hlavní štáb, oddělení branné výchovy 1938 – 1939, kart. 409, inv. č. 1455, sign. 73 2/2-12.

³⁸ VHA Bratislava, f. Krajinské vojenské velitelstvo Bratislava január – jún 1939, šk. 19, č.j. 21.661.

³⁹ VÚA – VHA Praha, f. Ministerstvo národní obrany – Hlavní štáb, oddělení branné výchovy 1938 – 1939, kart. 410, inv. č. 1511, sign. 86 3/10. Při zastavení branné výchovy však nebyla zrušena střediska branné výchovy a nebyl tak zrušen ani dohled okrskového důstojníka branné výchovy na ně. VHA Bratislava, f. Krajinské vojenské velitelstvo Bratislava január – jún 1939, šk. 3, č.j. 4052.

novým poměrům, což na Slovensku znamenalo její ovládnutí Hlinkovou gardou a nevynula by se ani slovenské organizaci Hlinkova mládež. S důstojníky slovenské národnosti, kteří byli přiděleni k Hlinkově gardě jako instruktoři, se proto počítalo, že budou později určeni za důstojníky branné výchovy na okrscích na Slovensku po absolvování příslušného kursu. Slovenská autonomní vláda požadovala, aby pro brannou výchovu na Slovensku byli určeni výhradně Slováci. Jejich výběr provedl přednosta kanceláře slovenského vládního delegáta Štefana Haššika u ministerstva národní obrany mjr. gšt. Štefan Jurech. Vybraní důstojníci měli zůstat na svých místech u Hlinkovy gardy až do nástupu do kursu, tj. do 25. března 1939.⁴⁰ Důstojníci české národnosti dosud pro brannou výchovu na Slovensku přiděleni, neměli být odvoláni, ale měli zůstat na svých místech do 1. října 1939. V době od 30. dubna do 1. října 1939 tak měli být na Slovensku dva druhy důstojníků branné výchovy: nově vycvičení důstojníci-Slováci pro službu výkonnou a styk s občanstvem a organizacemi a původně přidělení důstojníci-Češi. Do kursu měli být povoláni důstojníci-Slováci: škpt. pěch. Rudolf Noskovič, škpt. pěch. Rudolf Štukovský, škpt. pěch. Vojtech Klement, škpt. pěch. Rudolf Tesárek, škpt. pěch. Otto Klement (připomínáme, že jako Čech se vydával za Slováka, později za Němce – pozn. O. P.), škpt. pěch. Karel Heidler, škpt. děl. Emil Perko, kpt. pěch. Emil Koléner, kpt. pěch. Eugen Budovány, kpt. pěch. Ernest Spišiak, kpt. pěch. Ján Šmigovský, kpt. jezd. Tibor Juraj Dualský, kpt. jezd. Štefan Bella, npor. pěch. Jozef Fickuliak, npor. pěch. Jozef Dobrotka, npor. pěch. Štefan Magyar, npor. pěch. Pavel Nerer, npor. pěch. Julius Čech, npor. pěch. Michal Kolpák, npor. pěch. Juraj Greguška, npor. pěch. Emil Krokavec, npor. pěch. Anton Ciprich, npor. děl. Miloš Vesel, npor. jezd. Štefan Šimko, por. pěch. Alojz Valent, por. děl. Ján Víg.⁴¹ Přednosta kanceláře slovenského vládního delegáta u ministerstva národní obrany mjr. gšt. Štefan Jurech pak vznesl 1. března 1939 požadavek, aby důstojníci slovenské národnosti, kteří jsou dosud přiděleni jako instruktoři k Hlinkově gardě, ale nebudou určeni jako okrskoví velitelé branné výchovy, byli odvoláni zpět ke svým plukům, přičemž ti z nich, jejichž útvary nejsou umístěny na Slovensku, byli na Slovensko přemístěni. Nastoupit k útvarům tak měly více jak dvě desítky důstojníků, především od pěchoty: mjr. pěch. Ján Imro (k Pěšímu pluku č. 26 Zvolen), mjr. pěch. Pavel Kuna (k Pěšímu pluku č. 37 Levoča), mjr. děl. Jozef Turanec, škpt. pěch. Martin Palkovič (k Cyklistickému praporu č. 3), škpt. pěch. Karol Hrabec (k Hraničářskému praporu č. 9), škpt. pěch. Štefan Schwartz (k Hraničářskému praporu č. 9), škpt. pěch. Rudolf Singhofer (k Pěšímu pluku č. 12 „Generála M. R. Štefánika“), škpt. pěch. Jozef Gembala (k Pěšímu pluku č. 17), škpt. pěch. Jozef Martin Kristin (k velitelství VII. sboru), škpt. pěch. Alojz Králik (k Horskému pěšímu pluku č. 2 Ružomberok), škpt. pěch. Ondrej Zverin (k Pěšímu pluku č. 12), škpt. pěch. Mikuláš Márkuš (k Pěšímu pluku č. 12 „Generála M. R. Štefánika“), škpt. děl. Štefan Majerčík, škpt. jezd. Štefan Hrubisko, kpt. pěch. Ernest Spišiak (k Pěšímu pluku č. 16), por. pěch. Štefan Humay (k Pěšímu pluku č. 16), por. pěch. Viktor Haverlík (k Pěšímu pluku

⁴⁰ Přednosta 1. oddělení hlavního štábu plk. gšt. Josef Kohoutek si poznamenal: „Budou-li takovým způsobem odebíráni důstojníci Slováci od trupy i dále, pak tam za nedlouho nezbyde ani jeden důstojník Slovák.“ VÚA – VHA Praha, f. Ministerstvo národní obrany – Hlavní štáb, oddělení branné výchovy 1938 – 1939, kart. 409, inv. č. 1455, sign. 73 2/2-12. Této zvláštní situace důstojníků Slováků si povšiml i slovenský tisk: „Pri garde, kde sa im pridružuje rôzna civilná správa, zapadajú do zabudnutia, zatiaľ čo pri slovenskom vojsku niet skoro žiadneho slovenského dôstojníka.“ BYSTRICKÝ, Jozef. Československá armáda na Slovensku po Mnichovskej dohode a Viedenskej arbitráži (október 1938 - marec 1939). In UHRIN, Marian (ed.). Slovensko 1938 : Československo v zovretí mocností. Banská Bystrica : Múzeum Slovenského národného povstania, 2019, s. 22. ISBN978-80-89514-71-7.

⁴¹ VÚA – VHA Praha, f. Ministerstvo národní obrany – Hlavní štáb, oddělení branné výchovy 1938 – 1939, kart. 409, inv. č. 1455, sign. 73 2/2-12. Vyřazení byli kpt. děl. Emil Némethy jako zástupce velitele školy na důstojníky dělostřelectva v záloze v Žilině, kde byla většina aspirantů slovenské národnosti, a npor. pěch. Emil Botka, který měl jít na dovolenou s čekáním.

č. 26), por. pčch. Ján Fratrič (k Pěšimu pluku č. 25 ve výcvikovém táboře Lešť), por. pčch. v zál. (v d.d.č.sl.) Ján Heer (k Pěšimu pluku č. 41 „*Dr. Edvarda Beneše*“), por. děl. v zál. (v d.d.č.sl.) Boris Horváth, ppor. pčch. v zál. (v d.d.č.sl.) Eugen Surovčík (k Pěšimu pluku č. 17 Trenčín), ppor. pčch. v zál. (v d.d.č.sl.) Ján Juhász (k Cyklistickému praporu č. 3).⁴² Okamžitě se Jurechovi 7. března telefonicky do Prahy ozval politický náčelník Hlinkovy gardy Karol Murgaš s požadavkem, aby Králik a Fratrič u hlavního velitelství Hlinkovy gardy zůstali. Jurech nic nechtěl sám rozhodnout, pokud nebyla věc dohodnuta se slovenským vládním delegátem Štefanem Hašíkem.⁴³ Murgaš se proto ve věci obrátil v Bratislavě přímo na ministra Sidora a požádal ho o pomoc.⁴⁴ Došlo také k přerozdělení důstojníků dělostřelectva slovenské národnosti k útvarům na Slovensku.⁴⁵

Zůstala na programu také otázka vojenského výcviku v rámci Hlinkovy gardy. Zemské (krajinské) vojenské velitelství v Bratislavě požadovalo na ministerstvu národní obrany v Praze, aby rozhodlo, že 1) důstojníci u hlavního velitelství Hlinkovy gardy předloží ministerstvu program vojenského výcviku Hlinkovy gardy ke schválení, 2) důstojníci u oblastních velitelství Hlinkovy gardy budou provádět kontrolu výcviku Hlinkovy gardy jako dozorčí (přehlízející) orgány a budou o výsledku a zjištěných věcech podávat zprávu příslušným vojenským sborovým oblastem, 3) důstojníci u oblastních velitelství Hlinkovy gardy budou oznamovat datum přehlídek velitelstvím sborů, aby se tato velitelství svým orgánem (tj. okrskovými důstojníky branné výchovy) mohla o stupni výcviku přesvědčit, 4) dosavadní okrskoví důstojníci branné výchovy, než předají svou agendu důstojníkům u Hlinkovy gardy, budou provádět kontrolu výcviku u Hlinkovy gardy jako dozorčí (přehlízející) orgány v zastoupení velitelství sborů, nikoliv jako hosté. Jakmile však byla branná výchova zastavená, nemohlo se na vojenský výcvik prováděný v Hlinkově gardě dívat jako na brannou výchovu, jinak by výcvik musel být zastavený, ale jako na výcvik v rámci spolku.⁴⁶

Musíme se však také zmínit o úkolech, které pro důstojníky branné výchovy připravila etapní služba, která v zázemí zajišťovala potřeby pro armádu v poli. Okrskoví důstojníci branné výchovy a posádková velitelství byli posledním stupněm řídicích orgánů pro účely

⁴² VÚA – VHA Praha, f. Ministerstvo národní obrany – Hlavní štáb, oddělení branné výchovy 1938 – 1939, kart. 407, inv. č. 1389, sign. 46 2/7-3; VHA Bratislava, f. Krajinské vojenské velitelstvo Bratislava január – jún 1939, šk. 6, č.j. 21.958, šk. 19, č.j. 21.989. Heer, Surovčík a Juhász mohli setrvat v další činné službě až do dalšího rozhodnutí. Juhász byl však dnem 1. března 1939 propuštěn na vlastní žádost z činné služby. VHA Bratislava, f. Krajinské vojenské velitelstvo Bratislava január – jún 1939, šk. 19, č.j. 21.734.

⁴³ VÚA – VHA Praha, f. Ministerstvo národní obrany – Hlavní štáb, oddělení branné výchovy 1938 – 1939, kart. 407, inv. č. 1390, sign. 46 2/8. Murgaš si nakonec z Fratriče udělal při vpádu maďarského Honvédu na východní Slovensko v březnu 1939 svého vojenského pobočníka. KÁRPÁTY, Vojtech. Dobrovolníci Hlinkovej gardy v Malej vojne. In LACKO, Martin – MALATINSKÝ, Michal (eds.). Malá vojna v marci 1939 a jej miesto v pamäti národa : Zborník príspevkov z konferencie organizovanej Ústavom pamäti národa a mestom Spišská Nová Ves v dňoch 19.-20. marca 2015. Bratislava : Spolok Slovákov v Poľsku ; o.z. Múzeum ozbrojených síl SR 1939-1945, 2016, s. 172.

⁴⁴ SIDOR, Karol. Moje poznámky k historickým dňom. In BYSTRICKÝ, Valerián – LETZ, Róbert – PODOLEC, Ondrej (eds.). Vznik Slovenského štátu : 14. marec 1939 : Spomienky aktérov historických udalostí. 2. diel. Bratislava : AEPRESS, 2008, s. 102. Murgaš následně pověřil Fratriče, aby dělal Sidorovi při jeho pobytu v Praze „osobního“ strážce.

⁴⁵ Škpt. děl. Julius Smutný k Dělostřeleckému pluku č. 10 (Zvolen), škpt. děl. Elemír Lendvay k Dělostřeleckému pluku č. 201 (Ružomberok), kpt. děl. Julius Schwartz, npor. děl. Ján Frtús a por. děl. Juraj Hinterbuchner, všichni tři k Dělostřeleckému pluku č. 153 (Piešťany), por. děl. Milan Koyš, por. děl. Juraj Keblovský a por. děl. Imrich Hajdú, všichni tři k Dělostřeleckému pluku č. 11 (Prešov), por. děl. Julius Pleschko k Dělostřeleckému pluku č. 12 (Čemerné), por. děl. Julius Kleskeň a por. děl. Leopold Štefunko, oba k Dělostřeleckému pluku č. 111 (Liptovský Svätý Mikuláš). VHA Bratislava, f. Krajinské vojenské velitelstvo Bratislava január – jún 1939, šk. 19, č.j. 21.896.

⁴⁶ VHA Bratislava, f. Krajinské vojenské velitelstvo Bratislava január – jún 1939, šk. 3, č.j. 7028.

etapní služby, takže jich velitelé sborů používali k přípravě v etapní službě, neboť zůstávali za mobilizace na místě. Dosavadní síť okrskových důstojníků branné výchovy však byla řídká a měla být proto na Slovensku zhuštěna důstojníky přidělenými k oblastním velitelstvím Hlinkovy gardy, neboť v budoucnu měli převzít brannou výchovu od nynějších okrskových důstojníků branné výchovy. Tak by ale převzali i plnění povinností ukládaných jim etapní službou. Důstojníci přidělení k oblastním velitelstvím Hlinkovy gardy totiž podléhali příslušným vojenským sborovým oblastem skrze dosavadní okrskové důstojníky branné výchovy a ti by je velmi ochotně využívali pro přípravy etapní služby za války.⁴⁷ Není divu, pokud se podrobně seznámíme s úkoly, jejichž plnění etapní služba po těchto důstojnících vyžadovala. Šlo o takovou plejádu úkolů, že jejich plnění i s pořizováním podrobných evidencí by vyžadovalo početný kolektiv vojenských gážístů. Pro ukázkou uvedme zvláštní přípravy, aby všechny složky etapní služby byly řádně vybaveny, v nařízeném počtu a čase na určeném místě (např. stráž u důležitých objektů), aby závody a podniky důležité pro obranu státu a udržení života civilního obyvatelstva měly zajištěn chod, dále spolupráce s vojenskými orgány armády v poli (podávat informace o zásobách, stavu cest, materiálu, pracovních jednotkách apod.), nebo spolupráce s civilními úřady (zásoby všeho druhu, zajišťování osob, vozidel, organizace CPO, vedení evidencí zdravotnických, veterinárních a dalších zařízení) atd., atd., atd. Rozkazy v míru měli dostávat od příslušného velitelství sboru (oddělení branné výchovy), nebo přiděleného generála u zemského (krajinského) vojenského velitelství, ve válce pak od velitele sborové oblasti, resp. přednosty etapní služby armády.⁴⁸

Po vyhlášení slovenské samostatnosti

Ústřední ministerská rada v Praze bez účasti slovenských ministrů vyhlásila v noci z 9. na 10. března 1939 na území Slovenska výjimečný stav, aby zabránila rozbití společného státu a následně německé okupaci.⁴⁹ Výjimečný stav realizovali svými vyhláškami velitelé sborů, zejména div. gen. Bedřich Homola, velitel VII. sboru v Banské Bystrici, a div. gen. Ondřej Mězl, velitel VI. sboru v Spišské Nové Vsi.⁵⁰ Došlo k zatýkání slovenských politických exponentů a představitelů Hlinkovy gardy. Důstojníci přidělení u hlavního velitelství Hlinkovy gardy v Bratislavě byli zasahujícími vojáky na zdejším velitelství zablokováni, neboť byli bráni jako součást Hlinkovy gardy a nemohli tak působit jako zprostředkovatelé mezi vojskem a bezpečnostními složkami na straně jedné a Hlinkovou gardou a civilním obyvatelstvem na straně druhé.⁵¹ Výjimečný stav byl postupně pod tlakem okolností odvolán. Situace se radikálně změnila 14. března 1939. Slovenský sněm prohlásil samostatnost Slovenska. Do čela slovenského ministerstva národní obrany byl postaven jako ministr právě pplk. gšt. Ferdinand Čatloš. Ještě před vyhlášením samostatného *Slovenského štátu* se

⁴⁷ VHA Bratislava, f. Krajinské vojenské veliteľ'stvo Bratislava január – jún 1939, šk. 1, č.j. 2020.

⁴⁸ Tamže.

⁴⁹ ČAPLOVIČ, Miloslav. Československá armáda a Slovensko v rokoch 1918 – 1939. In ZEMKO, Milan – BYSTRICKÝ, Valerián (eds.). Slovensko v Československu (1918 – 1939). Bratislava : VEDA, vydavateľ'stvo Slovenskej akadémie vied, 2004, s. 276.

⁵⁰ ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Zlatica. Výnimočný stav na Slovensku v marci 1939 a „Homolov puč“. In BYSTRICKÝ, Valerián – MICHELA, Miroslav – SCHVARC, Michal a kol. Rozbitie alebo rozpad? : Historické reflexie zániku Česko-Slovenska. Bratislava : VEDA, vydavateľ'stvo Slovenskej akadémie vied, 2010, s. 385.

⁵¹ ČATLOŠ, Ferdinand. Marec 1939. In BYSTRICKÝ, Valerián – LETZ, Róbert – PODOLEC, Ondrej (eds.). Vznik Slovenského štátu : 14. marec 1939 : Spomienky aktérov historických udalostí, 1. diel. Bratislava : AEPress s.r.o., 2007, s. 46.

dali do pohybu dôstojníci československé armády slovenské národnosti, neboť byli vysláni k vyšším velitelstvím, tj. k velitelstvím sborů a divizí československé armády na Slovensku, s vědomím slovenské autonomní vlády. Po vyhlášení samostatnosti Slovenska pak měli nahradit dosavadní velitele jejich nástupci z řad důstojníků slovenské národnosti již na všech velitelských místech až do setnin, což pro katastrofální nedostatek vojenských osob slovenské národnosti nešlo realizovat. Hlinkova garda se základem rodící se slovenské armády nestala a přidělení důstojníci ji opustili. Ne však všichni. Slovenské ministerstvo národní obrany vyzvalo 18. dubna 1939 hlavní velitelství Hlinkovy gardy, aby „*boli uvolnení všetci dôstojníci, ktorí boli určení za cvičiteľov HG [...] Títo dôstojníci nastúpia hneď službu u svojich kmenových telies pokiaľ sa nachádzajú na Slovensku; príslušníci kmenových telies v Čechách a na Morave hlásia sa u najbližších pos.[ádkových] veliteľstiev*“ (myšleno posádkových velitelství na Slovensku – pozn. O. P.). Na velitelství sborů pak 25. dubna 1939 směřovala důrazná výzva, aby okamžitě nařídila „*všetkým dôstojníkom, ktorí boli určení za cvičiteľov Hlinkovej gardy [...] a ktorí ešte nenastúpili službu u útvarov, aby sa hneď vrátili ku svojim útvarom. Tí dôstojníci, ktorí mali svoje kmenové telesá, mimo územie slovenského štátu, hlásia sa u najbližšieho pos.[ádkového] veliteľstva, ktoré týchto dôstojníkov odošle k najbližšiemu útvaru ich zbrane*“.⁵² K Hlinkově gardě se však někteří posléze již v květnu 1939 vrátili. Na její další činnosti se např. podíleli Alojz Králik (velitel *Horského pěšiego pluku 2* Ružomberok), nebo Ján Šmigovský (velitel II. praporu *Pešiego pluku 4* Bratislava), u Hlinkovy mládeže se objevil Rudolf Noskovič (zařazený u MNO, etapní služba a branná výchova),⁵³ kterého v červnu nahradil Rudolf Tesárek (posádkový důstojník v Bratislavě).⁵⁴ K přípravě organizačního řádu Hlinkovy gardy byl k jejímu hlavnímu velitelství 31. srpna 1939 přidělen npor. pech. Štefan Humay od *Pešiego pluku 1*.⁵⁵

Vztahy slovenské armády a Hlinkovy gardy však měly daleko do idylčnosti.⁵⁶ U vojáků vládla vůči sebevědomé gardě averze s projevy nesnášenlivosti, zejména vůči vyzdvihování její kvality při obraně slovenského státu a národa. Čatloš si gardu představoval jako jakousi zálohu slovenské armády.⁵⁷ Hlinkova garda měla projít reorganizací. Na základě společné porady konané 15. června 1939 vydal Čatloš o dva dny později nařízení, aby vyšší velitelství, jím určené posádkoví velitelé a důstojníci, kteří mají zvláštní porozumění pro Hlinkovu gardu, „*ochotne spolupracovali a boli nápomocní funkcionárom HG pri organizácii župných veliteľstiev HG. Veci týkajúce sa dôležitejších vojenských záležitostí predkladajte k schváleniu MNO. Pre výcvik HG v rámci vojenskom vyjdú zvláštne nariadenia*.“ Králik také jménem hlavního štábu Hlinkovy gardy předložil obsáhlý seznam gardistických funkcionářů a armádních důstojníků (37 jmen) pro organizaci 12 župních velitelství, v němž se objevuje řada jmen důstojníků, kteří u Hlinkovy gardy působili již za časů slovenské autonomie, nechybějí ani jména všech tří vyšších velitelů (na úrovni velitelů divizí) slovenské armády, Čunderlíka, Pulanicha a Malára.⁵⁸

⁵² VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľstvo 1939 – 1940, šk. 6, č.j. 201.293.

⁵³ BAKA, Igor. Spolupráca a vzťahy medzi Hlinkovou gardou a slovenskou armádou (1939 - 1941). In *Vojenská história*, 2002, roč. 6, č. 1, s. 115.

⁵⁴ MILLA, Michal. Hlinkova mládež 1938 – 1945. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2008, s. 39.

⁵⁵ VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľstvo 1939 – 1940, šk. 31, č.j. 204.929.

⁵⁶ SOKOLOVIČ, Peter. Hlinkova garda 1938 – 1945. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009, s. 155-163.

⁵⁷ Slovák, 9.5.1939, č. 107, s. 2. Minister Čatloš o Hlinkovej garde; Gardista, 13.5.1939, č. 15, s. 8, HG bude doplnkom vojska.

⁵⁸ VHA Bratislava, f. Hlavné vojenské veliteľstvo 1939 – 1940, šk. 13, č.j. 202.144.

Závěr

Československá armáda hledala v podmínkách slovenské autonomie adekvátní vztah k dosud neozbrojené polovojskové organizaci Hlinkova garda, která se netajila tím, že bude chtít tvořit do budoucna kostru branného systému na Slovensku, neřku-li, neskrývala ambici stát se základem vlastní slovenské armády, stát se slovenským vojskem.⁵⁹ Hlinkova garda představovala svého druhu ochrannou organizaci Hlinkovy slovenské ľudové strany. Zpočátku se jí podařilo eliminovat všechny československé branné organizace na Slovensku, ale chyběl jí elementární vojenský výcvik, vybavení a zbraně. Hlinkova garda, která sice vznikala živelně a teprve v prosinci 1938 získala organizovanou podobu, začala silně ovlivňovat veřejný život na Slovensku, který pod vlivem emisarů nacionálně-socialistického Německa a pod jejich nátlakem měl vyústit ve vyhlášení slovenské samostatnosti. Hlinkovu gardu proto nešlo již rozpustit. Z tohoto důvodu ústřední vojenské orgány v Praze zamýšlely zařadit Hlinkovu gardu do celostátního československého branného systému, především do branné výchovy. Chtěly ji jednak podchytil předpisy a výcvikovým programem, jednak činností důstojníků československé armády přidělených do jednotlivých oblastí jejího působení. Slovenská autonomní vláda si vynutila, aby k Hlinkově gardě byli vysláni určení důstojníci, ale výhradně slovenské národnosti. Na jejich výběru se podílel pplk. gšt. Ferdinand Čatloš, který u slovenské autonomní vlády působil jako styčný důstojník ústředních vojenských orgánů v Praze. Čatloš počítal se 40 důstojníky. Jejich výběr provázela řada těžkostí, pod tlak se především dostali důstojníci slovenské národnosti přicházející od útvarů v českých zemích. Někteří důstojníci neprojevili zájem a nechali se přeradit k vojenským útvarům na Slovensku, někteří se snažili tomuto přidělení vyhnout, někteří nevyhovovali funkcionářům Hlinkovy slovenské ľudové strany a Hlinkovy gardy. Nezapomínejme ani na zákaz, aby aktivní důstojníci byli členy Hlinkovy gardy nebo nosili její insignie. Důstojníci měli fungovat jako zástupci ústřední vojenské správy u Hlinkovy gardy,⁶⁰ aniž by do ní byli organicky zařazení, zůstali proto v zařazení u okrskových velitelství branné výchovy a tam, kde okrsková velitelství nefungovala, se zařazovali k nejbližšímu posádkovému velitelství. Zásahy, především funkcionářů Hlinkovy gardy, do výběru důstojníků způsobily, že existovaly jak armádní seznamy vybraných důstojníků, tak vlastní seznamy Hlinkovy gardy. Rozhodující slovo při jejich konečném výběru měla nakonec sama Hlinkova garda. Nepřekvapí, že převažovali důstojníci římskokatolického vyznání. Nemohlo jít v žádném případě o důstojníky „československého“ smýšlení.

Vojenskými poradci a důstojníky branné výchovy u hlavního velitelství Hlinkovy gardy se stalo 17 aktivních důstojníků (dva z nich však odešli do zálohy) a u oblastních velitelství Hlinkovy gardy dalších 24 důstojníků. Původním záměrem branné výchovy bylo pokrýt zájmy obrany československého státu, hrozil ovšem konflikt s Hlinkovou gardou, která zohledňovala pouze úzké slovenské zájmy, převedeno do srozumitelné řeči to znamená svoje vlastní zájmy. Branná výchova se měla přizpůsobit novým poměrům, což na Slovensku znamenalo její ovládnutí Hlinkovou gardou a nevyhnula by se ani slovenské organizaci Hlinkova mládež. S důstojníky slovenské národnosti, kteří byli přiděleni k Hlinkově gardě jako instruktory, se proto počítalo, že budou později určení za důstojníky branné výchovy na okrscích na Slovensku po absolvování příslušného kursu. Slovenská autonomní vláda zásadně požadovala, aby pro brannou výchovu na Slovensku byli určení výhradně Slováci. Jejich výběr už prováděl přednosta kanceláře slovenského vládního delegáta Štefana Haš-

⁵⁹ CHYTKA, Stanislav V. Niektoré snahy o budovanie národnej armády Slovenska v rokoch 1938-1939. In Historický časopis, 1994, roč. 42, č. 2, s. 335.

⁶⁰ Velitelství V. sboru u Trenčíně navrhlo jako jejich označení „Důstojník evičitel HG“, ve zkratce DCHG. VHA Bratislava, f. Krajské vojenské velitelstvo Bratislava január – jún 1939, šk. 3, č.j. 4056.

šíka u ministerstva národní obrany v Praze mjr. gšt. Štefan Jurech. Všechno se změnilo po vyhlášení slovenské samostatnosti v březnu 1939. Hlinkova garda se základem rodící se slovenské armády nestala a přidělení důstojníci ji opustili. Závěrem dodejme, že důstojníci slovenské národnosti u Hlinkovy gardy nenaplnili jak předpoklady československých ústředních vojenských orgánů, tak ani představy radikálů v řadách Hlinkovy gardy. Mnozí si však mohli udělat představu, kdo je kdo ve slovenském důstojnickém sboru.

O. PEJS: OFFIZIERE FÜR DIE HLINKA-GARDE

Unter den Bedingungen der slowakischen Autonomie um die Jahreswende 1938/39 suchte die tschechoslowakische Armee nach einem angemessenen Verhältnis zu der noch unbewaffneten paramilitärischen Organisation Hlinka-Garde, die keinen Hehl daraus machte, dass sie das Rückgrat des künftigen Verteidigungssystems in der Slowakei bilden wollte und kein Geheimnis aus ihren Ambitionen machte, die Basis einer eigenen slowakischen Armee zu werden. Die Hlinka-Garde war eine Art Schutzorganisation von Hlinkas Slowakischer Volkspartei. Zunächst gelang es ihr, alle tschechoslowakischen Wehrverbände in der Slowakei zu beseitigen, aber es fehlte ihr an elementarer militärischer Ausbildung, Ausstattung und Waffen. Die Hlinka-Garde, die sich spontan bildete und erst im Dezember 1938 eine organisierte Form annahm, begann das öffentliche Leben in der Slowakei stark zu beeinflussen, was unter dem Einfluss der Emissäre des nationalsozialistischen Deutschlands und unter deren Druck zur Erklärung der slowakischen Unabhängigkeit führen sollte. Eine Auflösung der Hlinka-Garde war daher nicht mehr möglich. Aus diesem Grund beabsichtigten die zentralen Militärbehörden in Prag, die Hlinka-Garde in das tschechoslowakische gesamtstaatliche Wehrsystem einzubinden, insbesondere in die Wehrausbildung. Einerseits wollte man sie mit Vorschriften und einem Ausbildungsprogramm und andererseits mit der Tätigkeit der Offiziere der tschechoslowakischen Armee, die den einzelnen Tätigkeitsbereichen zugeteilt waren, anleiten. Die slowakische Autonomieregierung setzte durch, dass nur Offiziere slowakischer Nationalität der Hlinka-Garde zugeteilt wurden. An ihrer Auswahl war Oberstlt i Gst Ferdinand Čatloš beteiligt, der als Verbindungsoffizier der slowakischen Autonomieregierung zu den zentralen Militärbehörden in Prag fungierte. Čatloš rechnete mit mindestens 40 Offizieren. Ihre Auswahl war mit einer Reihe von Schwierigkeiten verbunden, vor allem Offiziere slowakischer Nationalität, die aus Verbänden in den tschechischen Ländern kamen, gerieten unter Druck, Offiziere „tschechoslowakischer“ Gesinnung waren unerwünscht.

Einige Offiziere zeigten kein Interesse und wurden zu den militärischen Verbänden in der Slowakei versetzt, andere versuchten, sich dieser Aufgabe zu entziehen, und einige passten den Funktionären von Hlinkas Slowakischer Volkspartei und der Hlinka-Garde nicht. Nicht zu vergessen ist das Verbot für aktive Offiziere, Mitglieder der Hlinka-Garde zu sein oder deren Abzeichen zu tragen. Die Offiziere sollten als Vertreter der Militärverwaltung bei der Hlinka-Garde fungieren, ohne ihr organisch zugeordnet zu sein, daher blieben sie in ihrer Funktion bei den Bezirkskommandos der Wehrerziehung, und wo die Bezirkskommandos nicht bestanden, wurden sie dem nächstgelegenen Garnisonskommando zugeteilt. Die Eingriffe, insbesondere durch Funktionäre der Hlinka-Garde, in die Auswahl der Offiziere führten dazu, dass es sowohl militärische Listen mit ausgewählten Offizieren als auch eigene Listen der Hlinka-Garde gab. Es ist nicht verwunderlich, dass die Offiziere des römisch-katholischen Glaubens überwogen.

Zu Militärberatern und Offizieren der Wehrerziehung beim Hauptkommando der Hlinka-Garde wurden 17 aktive Offiziere (zwei von ihnen wechselten jedoch in die Reserve) und beim Kreiskommando der Hlinka-Garde 24 weitere Offiziere. Ursprünglich sollte die

Wehrerziehung die Interessen der Verteidigung des tschechoslowakischen Staates abdecken, aber es drohte ein Konflikt mit der Hlinka-Garde, die nur die engen slowakischen Interessen berücksichtigte, was – in verständliche Sprache übersetzt – ihre eigenen Interessen bedeutet. Die Wehrerziehung sollte sich an die neuen Bedingungen anpassen, was in der Slowakei ihre Beherrschung durch die Hlinka-Garde bedeutete, und die slowakische Organisation die Hlinka-Jugend würde davon nicht verschont bleiben. Daher wurde erwartet, dass Offiziere slowakischer Nationalität, die der Hlinka-Garde als Ausbilder zugewiesen wurden, nach Abschluss des entsprechenden Lehrgangs später als Offiziere der Wehrerziehung in den Bezirken in der Slowakei eingesetzt werden. Die slowakische Autonomieregierung forderte, dass nur Slowaken für die Wehrerziehung in der Slowakei vorgesehen werden sollten. Ihre Auswahl wurde bereits vom Leiter des Amtes des slowakischen Regierungsdelegierten Štefan Haššík beim Ministerium für nationale Verteidigung in Prag, Major d. Generalstabs Štefan Jurech, durchgeführt. Nach der Erklärung der slowakischen Unabhängigkeit im März 1939 änderte sich alles. Die Hlinka-Garde wurde nicht zur Basis der entstehenden slowakischen Armee und die ihr zugeteilten Offiziere verließen sie. Die slowakischen Offiziere bei der Hlinka-Garde erfüllten weder die Vorstellungen der tschechoslowakischen zentralen Militärbehörden noch die Vorstellungen der Radikalen in den Reihen der Hlinka-Garde. Die Radikalen konnten sich jedoch ein Bild machen, wer im slowakischen Offizierskorps wer war.

Seznam použitých pramenů a literatury/List of reference and Literature

Primární zdroje/Primary sources

Archivy a archivní prameny/Archives and Archives sources

Slovenský národný archív Bratislava (SNA Bratislava), fondy: Úrad predsedníctva vlády (1938 – 1945).

Vojenský historický archív Bratislava (VHA Bratislava), fondy: Krajinské vojenské veliteľstvo Bratislava (január – jún 1939); Hlavné vojenské veliteľstvo (1939 – 1940); Zbierka „53“.

Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha (VÚA – VHA Praha), fondy: Ministerstvo národní obrany – Hlavní štáb, oddělení branné výchovy (1938–1939), Ministerstvo národní obrany – Hlavní štáb, organizační oddělení (1919 – 1939).

Dobový tisk/Period print

Gardista (1939).

Naše vojsko (1929).

Slovák (1938, 1939).

Úradné noviny, časť I (1938).

Věcní věstník ministerstva národní obrany (1938).

Sekundárni zdroje/Secondary sources

Monografie a sborníky jako celek/Monographs

BYSTRICKÝ, Jozef (ed.). *Pamäti generála Jozefa Turanca : pramene obrany*. Banská Bystrica : Múzeum Slovenského národného povstania, 2012. ISBN 978-80-89514-19-9.

ČAPLOVIČ, Miloslav. *Branné organizácie v Československu 1918 – 1939 (so zreteľom na Slovensko)*. Bratislava : Ministerstvo národnej obrany Slovenskej republiky, 2001. ISBN 80-88842-51-4.

MILLA, Michal. *Hlinkova mládež 1938 – 1945*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2008, ISBN 978-80-89335-04-6.

SOKOLOVIČ, Peter. *Hlinkova garda 1938 – 1945*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009. ISBN 978-80-89335-10-7.

Studie a články v časopisech a sborníkch, kapitoly v kolektívnych monografiách/Articles in Journals, chapters in Monographs:

ANGER, Jan. *Vznik Slovenskej armády v roku 1939*. In KORČEK, Ján (ed.). *Z vojenskej histórie Slovenska 1918-1948 : Zborník vedeckých štúdií*. Trenčín : Redakcia účelovej tlače Správy sociálneho riadenia a vzdelávania Hlavnej správy vzdelávania, sociálnych a personálnych vecí Veliteľstva Armády SR v Trenčíne ; Redakcia účelovej produkcie VITA Ministerstva obrany SR v Bratislave, 1994.

BAKA, Igor. *Spolupráca a vzťahy medzi Hlinkovou gardou a slovenskou armádou (1939 - 1941)*. In *Vojenská história*, 2002, roč. 6, č. 1. ISSN 1335-3314.

BYSTRICKÝ, Jozef. *Československá armáda na Slovensku po Mníchovskej dohode a Viedenskej arbitráži (október 1938 - marec 1939)*. In UHRIN, Marian (ed.). *Slovensko 1938 : Československo v zovretí mocností*. Banská Bystrica : Múzeum Slovenského národného povstania, 2019. ISBN 978-80-89514-71-7.

ČAPLOVIČ, Miloslav. *Čs. dôstojníci – Slováci v službách Hlinkovej gardy (november 1938 – marec 1939)*. In CSÉFALVAY, František – PÚČIK, Miloslav (eds.). *Slovensko a druhá svetová vojna : Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie v Bratislave 29. – 31. mája 2000 organizovanej Vojenským historickým ústavom a Historickým ústavom SAV*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2000.

ČAPLOVIČ, Miloslav. *Československá armáda a Slovensko v rokoch 1918 – 1939*. In ZEMKO, Milan – BYSTRICKÝ, Valerián (eds.). *Slovensko v Československu (1918 – 1939)*. Bratislava : VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2004. ISBN 80-224-0795-X.

ČAPLOVIČ, Miloslav. *Československá armáda medzi Mnichovom a marcom 1939 s dôrazom na Slovensko*. In BYSTRICKÝ, Valerián – MICHELA, Miroslav - SCHVARC, Michal a kol. *Rozbitie alebo rozpad? Historické reflexie zániku Česko-Slovenska*. Bratislava : VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2010. ISBN 978-80-224-1150-9.

ČATLOŠ, Ferdinand. *Marec 1939*. In BYSTRICKÝ, Valerián – LETZ, Róbert – PODOLEC, Ondrej (eds.). *Vznik Slovenského štátu : 14. marec 1939 : Spomienky aktérov historických udalostí, 1. diel*. Bratislava : AEPRESS s.r.o., 2007. ISBN 978-80-88880-79-0.

CHYTKA, Stanislav V. *Niektoré snahy o budovanie národnej armády Slovenska v rokoch 1938-1939*. In *Historický časopis*, 1994, roč. 42, č. 2. ISSN 0018-2575.

KÁRPÁTY, Vojtech. *Dobrovoľníci Hlinkovej gardy v Malej vojne*. In LACKO, Martin – MALATINSKÝ, Michal (eds.). *Malá vojna v marci 1939 a jej miesto v pamäti národa* : Zborník príspevkov z konferencie organizovanej Ústavom pamäti národa a mestom Spišská Nová Ves v dňoch 19.-20. marca 2015. Bratislava : Spolok Slovákov v Poľsku ; o.z. Múzeum ozbrojených síl SR 1939-1945, 2016. ISBN 978-83-7490-867-2.

PEJS, Oldřich. *Organizace vojenské propagandy před Mnichovem a po něm*. In KOS, Petr (ed.). *Zapomenuté střípky z historie československé armády 1918 – 1939 /1./*. Praha : Nakladatelství Brigádyr, 2018. ISBN 978-80-270-5325-4.

SIDOR, Karol. *Moje poznámky k historickým dňom*. In BYSTRICKÝ, Valerián – LETZ, Róbert – PODOLEC, Ondrej (eds.). *Vznik Slovenského štátu : 14. marec 1939 : Spomienky aktérov historických udalostí*. 2. diel. Bratislava : AEPress, 2008. ISBN 978-80-88880-82-0.

ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Zlatica. *Výnimočný stav na Slovensku v marci 1939 a „Homolov puč“*. In BYSTRICKÝ, Valerián – MICHELA, Miroslav – SCHVARC, Michal a kol. *Rozbitie alebo rozpad? : Historické reflexie zániku Česko-Slovenska*. Bratislava : VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2010. ISBN -978-80224-1150-9.

O autorovi/ About the Author

JUDr. Oldřich PEJS

penzionovaný

e-mail: pejs@post.cz

<https://orcid.org/0000-0002-0567-2311>